

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента кандидата економічних наук, доцента
ПРИСЯЖНЮК ОКСАНИ ФЕДОРІВНИ на дисертаційну
роботу **ЛЯШЕНКО РУЖЕНИ ВІКТОРІВНИ** на тему
«Формування системного менеджменту в агробізнесі»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності
073 «Менеджмент» Поліського національного університету

Дослідження, результати якого представлені у поданій до захисту дисертації **Ляшенко Ружени Вікторівни «Формування системного менеджменту в агробізнесі»** є актуальним і присвячене розв'язанню важливих для аграрного сектора економіки науково-теоретичних і практичних проблем.

1. Актуальність теми дисертації і її зв'язок з науковими програмами, планами, темами.

Агробізнес сьогодні розвивається в умовах високої невизначеності, зумовленої ринковими, технологічними, кліматичними та інституційними змінами, що істотно ускладнює процес ухвалення управлінських рішень. За таких обставин фрагментарні управлінські підходи не забезпечують належного рівня адаптивності, ризикостійкості та довгострокової стійкості аграрних підприємств. Зазначене актуалізує потребу у формуванні системного менеджменту, який ґрунтується на інтеграції стратегічного бачення, координації бізнес-процесів, узгодженості управлінських функцій та раціонального використання ресурсного потенціалу. У зв'язку з цим дослідження теоретичних засад, методичного інструментарію та практичних підходів до формування системного менеджменту в агробізнесі є своєчасним і науково обґрунтованим, а отримані результати мають важливе значення для підвищення ефективності управління та розвитку сучасної управлінської практики в аграрному секторі економіки.

Проведене дослідження, результати якого викладені у дисертації Ляшенко Р. В., відповідає пріоритетним напрямам розвитку національної економіки, здійснювалося відповідно до плану науково-дослідних робіт: кафедри менеджменту організацій і адміністрування ім. М.П. Поліщука за темою «Стратегічні напрями розвитку аграрного сектора економіки північно-західного регіону України в умовах інституційних змін та соціально-економічних трансформацій» (Державний реєстраційний номер 0115U006781); кафедри менеджменту та маркетингу за темою «Стратегічне управління інноваційним розвитком соціально-економічних систем в умовах євроатлантичної інтеграції України та глобалізації» (Державний реєстраційний номер 0121U107527). У межах зазначених науково-дослідних тем здобувачем досліджено теоретико-методологічні засади та практичні механізми формування і реалізації системного стратегічного менеджменту агробізнесу в умовах інституційних змін, інноваційного розвитку та соціально-економічних трансформацій.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи Ляшенко Ружени Вікторівни базуються на комплексному підході до аналізу об'єкта дослідження. Наукова обґрунтованість та достовірність основних наукових положень дисертації, отриманих результатів, висновків та сформульованих рекомендацій підтверджується використанням автором наукових методів пізнання на основі системного підходу (зокрема, монографічний, абстрактно-логічний, системно-структурний, метод зважених оцінок, порівняльного аналізу та групування, програмно-цільовий, соціологічного дослідження, метод теорії ігор, математичного моделювання часових рядів за методикою ARIMA, регресійний аналіз, графічні методи та ін.), проведеним у роботі ґрунтовним аналізом праць вітчизняних і зарубіжних учених у сфері системного менеджменту в агробізнесі,

опрацюванням значного об'єму статистичної інформації, нормативно-законодавчих актів, апробацією основних положень та результатів дослідження на науково-практичних конференціях.

3. Наукова новизна і практичне значення результатів дослідження.

Оцінюючи новизну наукових положень дисертації, винесених на захист, слід зазначити, що вона представлена наступними результатами:

удосконалено:

- обґрунтування мультидисциплінарного підходу до формування системного менеджменту в агробізнесі як інтегрованої системи функцій, методів, інструментів та управлінських рішень, що реалізуються ієрархічно організованими суб'єктами управління з метою координації виробничих, інфраструктурних і потенціалоформуючих ланцюгів та мереж аграрного сектору, який створює концептуальну основу для оптимізації системних зв'язків, інтеграції ресурсів і формування екосистем агробізнесу, у межах яких інтелектуально діджиталізовані моделі взаємодії генерують інноваційний потенціал координації соціально-економічного, екологічного та просторово збалансованого розвитку агробізнесових і продовольчих мереж;

- класифікацію механізмів системного менеджменту в агробізнесі шляхом виокремлення їх за ієрархічними (глобальні, національні, регіональні) та функціональними (операційні, технологічного забезпечення, адміністративні, маркетингові, логістичні, комунікаційні, ланцюгової координації) ознаками суб'єктів управління, що дало змогу виявити причинно-наслідкові зв'язки між управлінськими рішеннями та координаційними діями в межах аграрних систем;

- зміст поняття системного функціоналу в менеджменті агробізнесу як організованої взаємодії суб'єктів аграрної системи, що розвивається на засадах сучасних контрактних форматів, діджитал-комунікацій і професійних активностей адміністративного менеджменту, дизайн якої виконує роль аттрактора – стійкого стану розвитку, здатного вирівнювати траєкторії

міжсистемної взаємодії та забезпечувати синергетичний ефект через потенціал спільної координації;

набули подальшого розвитку:

- систематизація чинників, що стримують розвиток потенціалу адміністрування та системного менеджменту в агробізнесі, ідентифікованих на основі діагностики його дизайну у функціональному вимірі (планування, організація, мотивація, контроль) з позицій підтвердження аксіоми управлінської теорії про системність та інтегративність механізму менеджменту, до яких віднесено низький рівень використання цифрових технологій і управління маркетингом, недостатню сформованість збутової політики та інтеграції з локальними партнерами, обмежені знання та компетентності персоналу, нерозвиненість практики управління проєктними командами, стимулювання командної роботи та розробки внутрішніх стандартів контролю;

- концептуалізація профілю менеджмент-ресурсу суб'єктів агробізнесу як інтегрованого ресурсу, що формується на засадах SMART-вузлової координації, динаміка якої детермінується конкретністю (реалізацією стратегій, операційною діяльністю, ринковою активністю, інфраструктурним забезпеченням), підтримується потоками матеріальних, фінансових й інформаційних ресурсів у середовищі бізнес-взаємодії, сприяє підвищенню ризикостійкості підприємств та характеризується інноваційними ознаками вимірюваності (використання Big Data і блокчейну) й таймінгу (часова обмеженість ресурсу координації);

- розробка моделі формування та активізації інноваційного потенціалу екосистеми менеджменту в агробізнесі, що інтегрує механізми кластеризації, SMART-спеціалізації, маркетингу, виробничої та міжгалузевої кооперації, інтеграції галузей інфраструктури агробізнесу, управління знаннями, взаємодії систем аграрних підприємств з організаціями інфраструктури регіонального (локального) агробізнесу, конкурентами, споживачами, бізнес-стейкхолдерами та інститутами, використання яких забезпечується науково-

інноваційним супроводом та інтелектуальним аутсорсингом, що формує синергетичний ефект координації розвитку логістичних дистрибуційних мереж, територіальних хабів, інноваційно-інтелектуальних центрів і організацій фінансово-економічного, страхового та грантового забезпечення розвитку агробізнесу;

- концептуалізація стратегічних детермінант розвитку системного менеджменту аграрних підприємств, що поєднують алгоритм формування та реалізації стратегії системного SMART-менеджменту, інноваційні технології маркетингу, елементи блокчейну та управління великими даними, методи оптимізації трансакційних витрат у ланцюгах агробізнесу, архітектуру взаємодії за концепцією ефекту 4V, стратегічні карти розвитку, операційні платформи за принципом «ціль/задача – функції – результат» та моделі операційних, маркетингових, інфраструктурних і комунікативних ланцюгів, що застосовуються у процесі прийняття рішень щодо укладання угод, забезпечуючи підвищення ефективності та конкурентоспроможності агробізнесу;

- пропозиції щодо діджиталізації механізмів системного менеджменту в агробізнесі, що охоплюють розробку алгоритмів координації участі суб'єктів у спеціалізованих цифрових платформах і матрицях вибору критеріїв їх оцінки та аутсорсингових моделей, організаційній стандартизації визначення вартості бізнес-операцій із залученням грантової підтримки, впровадженні реінжинірингу бізнес-процесів і створенні діджитал-порталу системи управління регіональним агробізнесом із залученням університету як центру координації науково-інтелектуальних ресурсів, що забезпечує формування геоінвестиційного середовища розвитку системи агробізнесу.

Сформульовані в дисертації положення новизни, висновки і рекомендації є достовірними та базуються на особистих дослідженнях здобувача.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що розроблені теоретико-методичні та прикладні положення доведені до рівня конкретних пропозицій, придатних для впровадження у наукову та

практичну діяльність з формування системного менеджменту в агробізнесі. Окремі з них пройшли апробацію та знайшли застосування у таких напрямках: в освітньому процесі факультету економіки та менеджменту Поліського національного університету під час викладання дисциплін «Маркетинговий менеджмент», «Теорія організації», «Управління знаннями» (довідка від 23.08.2024 р. №1894/01-17); при розробці Програми економічного і соціального розвитку Житомирської області на 2023 рік, зокрема в частині алгоритму оцінювання сучасного стану соціально-економічного розвитку територій, підприємництва та інноваційно-інвестиційного потенціалу бізнес-інфраструктури (довідка від 26.12.2023 р. № 08/2043/0/2-23/58); у процесі створення стратегії розвитку ТОВ «РОС АГРО» (довідка від 22.12.2022 р. № 285/12-23); при формуванні збутової стратегії ТОВ «Фаворит-агро» (довідка від 20.12.2023 р. № 667/12-23); у розробленні та реалізації програми цифровізації підприємства ТОВ «Дружба» (довідка від 26.06.2023 р. № 119).

4. Повнота висвітлення результатів дослідження в опублікованих працях.

За темою дисертації опубліковано 32 наукові праці загальним обсягом 12,58 ум. друк. арк. (автору належить 11,32 ум. друк. арк.), з них 8 праць, в яких опубліковано основні результати дослідження, у т.ч. 1 стаття у періодичному науковому виданні, проіндексованому у базі даних Web of Science Core Collection, 7 – у наукових фахових виданнях України (категорія Б), 19 наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації та 4 наукові праці, які додатково відображають результати дослідження.

5. Оцінка структури, мови і стилю дисертації, відповідність дисертації вимогам МОН України і освітньо-наукової програми.

Дисертація за змістом, сутністю, структурою та оформленням відповідає вимогам до робіт такого профілю, містить анотацію, вступ, 3 розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Дисертаційна

робота Ляшенко Р.В. характеризується логічною, завершеною структурою та послідовною побудовою, повною мірою висвітлює зміст визначених розділів.

У першому розділі «Теоретико-методичні засади системного менеджменту в агробізнесі» – здійснено теоретико-методологічне обґрунтування сутності та структурних характеристик системного менеджменту в агробізнесі (с. 32–43); охарактеризовано концептуальні ракурси механізмів формування системного менеджменту в агробізнесі (с. 44–63); обґрунтовано детермінанти формування потенціалу ризикостійкості системного менеджменту в агробізнесі (с. 64–78).

У другому розділі «Характеристика стану та діагностика ресурсів системного менеджменту в агробізнесі» – проведено оцінювання сучасного стану розвитку агробізнесу як об’єкта системного менеджменту (с. 81–104); здійснено діагностику організаційного дизайну системного менеджменту в агробізнесі та систематизувати чинники, що стримують розвиток потенціалу адміністрування (с. 105–126); ідентифіковано та здійснено комплексний аналіз моделей та ресурсного потенціалу інституційного забезпечення системного менеджменту в агробізнесі (с. 127–142).

У третьому розділі «Стратегічні орієнтири розвитку системного менеджменту в агробізнесі» – розроблено та обґрунтовано модель формування й активізації інноваційного потенціалу екосистеми менеджменту в агробізнесі (с. 146–161); сформовано науково обґрунтовані пропозиції щодо стратегічних детермінант розвитку системного менеджменту аграрних підприємств (с. 162–182); обґрунтовано перспективні напрями діджиталізації механізмів реалізації системного менеджменту в агробізнесі (с. 183–194).

Основний зміст роботи викладено на 182 сторінках, містить 22 рисунки, 22 таблиці.

Текст дисертації в цілому оформлений згідно з ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання». Список використаних джерел за усіма найменуванням побудований відповідно до ДСТУ 8302:2015 «Інформація та

документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

За своїм тематичним змістом дисертація відповідає вимогам ОНП «Менеджмент», що реалізується в Поліському національному університеті МОН України.

6. Ідентичність анотації та основних положень дисертації

Аналіз змісту анотації та основних положень дисертації Ляшенко Р.В. свідчить про їх ідентичність у контексті формулювання мети, об'єкта, предмета, завдань, новизни, висновків. В анотації не міститься інформації, яка була б відсутня у тексті дисертації.

7. Академічна доброчесність.

На момент рецензування дисертаційної роботи Ляшенко Р.В. та опублікованих наукових праць, у яких висвітлені основні наукові результати дослідження, порушень академічної доброчесності не виявлено. Посилання на джерела запозиченого матеріалу коректні. Текст дисертації характеризується авторським стилем подання матеріалу.

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.

Незважаючи на загальну позитивну оцінку і змістовність викладу результатів наукового пошуку, обґрунтованість та достовірність висновків, в рецензованому дисертаційному дослідженні мають місце зауваження і дискусійні положення, а саме:

1. В теретичній частині дослідження (с. 60-61) автором розкрито концептуальні засади інтеграції організаційного функціоналу та компетентісно-орієнтованих механізмів управління, а також обґрунтовано роль мережевих взаємодій у забезпеченні цілісності системного менеджменту агробізнесу. Разом із тим, з позицій розвитку теоретико-методологічних положень системного менеджменту, доцільним є чіткіше

методичне розмежування умов формування міжфірмових мереж та їх безпосереднього впливу на архітектуру системного менеджменту, зокрема через конкретизацію інструментів і показників ідентифікації «фіксованих точок» організаційного потенціалу суб'єктів агробізнесу.

2. У П. 2.1 (с. 81-104) представлено ґрунтовний статистико-аналітичний огляд стану розвитку агробізнесу України, у т.ч. в умовах воєнних викликів, що свідчить про значний обсяг опрацьованого емпіричного матеріалу. Водночас для підвищення аналітичної цілісності дослідження варто було б посилити концептуальні узагальнення отриманих результатів з позицій системного менеджменту, зокрема більш чітко розкрити логічний зв'язок між аналізом макро- та мезорівневих показників і формуванням управлінських висновків щодо стану, узгодженості та ефективності системного менеджменту агробізнесу.

3. Позитивно оцінюючи глибину аналізу організаційно-інформаційного забезпечення та стратегічних карт розвитку аграрних підприємств (П.2.2), варто зазначити, що окремі положення підрозділу мають переважно загальний характер і потребували б більш чіткого розмежування можливостей їх застосування для підприємств різного масштабу – зокрема малих, середніх і великих аграрних виробників.

4. Позитивно оцінюючи ґрунтовність аналізу ресурсів інституційної підтримки агробізнесу в П. 2.3, слід зазначити, що значна увага приділяється характеристиці чинних нормативних, фінансових і процедурних аспектів державної підтримки. Доцільним вбачається більш чітке акцентування управлінських імплікацій для суб'єктів агробізнесу різного масштабу, зокрема малих і середніх підприємств.

5. У П. 3.1 проведено багаторівневий аналіз формування інноваційного потенціалу екосистеми менеджменту в агробізнесі, що охоплює інституційні, просторові, кластерні, маркетингові та знаннєві аспекти. Водночас значна насиченість теоретичних підходів і концепцій дещо ускладнює розуміння

авторського концепту екосистеми менеджменту та її ключових відмінностей від суміжних моделей кластерного чи мережевого управління.

6. У П. 3.3 (с. 190-193) дисертації послідовно та методично коректно обґрунтовано прогнозування капітальних інвестицій як бази для діджиталізації та формування системного менеджменту в агробізнесі, з використанням сучасного інструментарію економетричного аналізу. Водночас в умовах воєнного стану та високого рівня невизначеності зовнішнього середовища певні елементи прогнозу (зокрема оптимістичний сценарій зростання інвестицій і прив'язка його до перспектив післявоєнного відновлення та євроінтеграції) можуть виглядати дещо умовними. У цьому контексті доцільним є додаткове акцентування на обмеженнях прогнозу та чіткішому розмежуванні його аналітичної (інструментальної) та практично-очікувальної складових з урахуванням тривалості й інтенсивності воєнних ризиків.

Однак в цілому зазначені дискусійні положення та зауваження принципово не впливають на наукову та практичну цінність одержаних автором результатів дослідження і не знижують в цілому достатньо високої позитивної оцінки рецензованої роботи.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційна робота **Ляшенко Ружени Вікторівни** на тему **«Формування системного менеджменту в агробізнесі»** виконана на високому науково-теоретичному і методичному рівні, а отримані в процесі дослідження наукові результати характеризуються новизною та мають практичну цінність.

Дисертація є завершеною науково-дослідною роботою, за своїм змістом і якістю відповідає вимогам Наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (у чинній редакції), а її автор – Ляшенко Ружена Вікторівна заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та
маркетингу Поліського національного
університету

Оксана ПРИСЯЖНЮК